

Padurea spanzuratilor

de Liviu Rebreanu

Tema războiului, prin bogatul ei material de viață, cu nesfârșitele implicații de ordin sufletesc și social, prin ceea ce reprezintă ca dramatică încleștare de forțe, a atras în chip deosebit preocupările artistice ale lui Rebreanu atât în nuvelă cât și în roman. Momentul suprem obținut de scriitor în această direcție este romanul Pădurea spânzuraților.

Tema romanului a fost experimentată de Rebreanu inițial pe spațiul mai restrâns, mai ușor de stăpânit, al unei nuvele: Catastrofa.

Geneza romanului se poate reconstitui cu precizie după destăinuirile directe ale scriitorului, reluate și de alți membri ai familiei, între care de către soția sa Fanny Rebreanu. Un prim strat genetic îl constituie impresia profundă lăsată asupra scriitorului de ororile războiului pe diferite câmpuri de luptă și mai ales de uciderea în masă prin spânzurătoare a unor ostași cehi, scenă înregistrată pe o fotografie care i-a căzut în mână. Manuscrisele sale păstrează câteva schițe, inclusiv planul acestei întâi faze, în care eroul reprezentativ se numea Virgil Bologa. Cel de-al doilea strat formativ l-a constituit vestea execuției fratelui său Emil de către austro-ungari și dezvăluirea până în amănunt, prin cercetări la fața locului, a felului în care s-a întâmplat tragicul eveniment.

Al treilea strat formativ l-a constituit încercările de viață prin care a trecut scriitorul în timpul războiului și cărora le-a dat expresie directă, poate prea directă, în paginile nuvelei Calvarul.

Cât despre modelele artistice care au luminat efortul său creator, sugerându-i tehnica și procedeele de investigație psihologică, fundamental este Dostoevski din care Rebreanu a și tradus.

Subiectul:

Așadar romanul Pădurea spânzuraților prezintă drama românului transilvănean înrolat în armata imperiului austro-ungar, asemănătoare cu drama altor naționalități subjugate în aceea odioasă "închisoare a popoarelor".

Această dramă, prezentată mai întâi în nuvela Catastrofa, a fost reluată în romanul Pădurea spânzuraților, publicat în 1922.

Mijlocul prin care se accentua, drama era războiul imperialist, în care au fost atrași sau obligați să participe ofițeri și soldați din diferite naționalități.

Dacă pentru David Pop din Catastrofa războiului, nu putea fi înțeles din cauza mediocrității, pentru Apostol Bologa, eroul din Pădurea spânzuraților, războiul nu putea fi înțeles, sub aspectele sale cauzale, din pricina efectului negativ al educației. Apostol Bologa primise o educație rigidă, cu caracter religios, dar și de valoare etică pe care adolescentul nu putea s-o rețină corespunzător, deși amintirea ideilor persistă în conștiința lui.

Fire sensibilă și meditativă, Apostol a suferit încă din copilărie accesele unor "crize de misticism". Având un fond cinstit, pasionat de aflarea adevărului și de săvârșirea dreptății, Apostol este un personaj superior lui David Pop, deși, ca și aceasta, are la un moment dat convingerea că națiunile - căutate - adevărul, dreptatea și scopul vieții - ar fi sintetizate în noțiunea de datorie față de stat. Dar statul era austro-ungar și Apostol era ...român.

Interesele statului nu coincideau cu interesele de cucerire a independenței, spre care aspirau popoarele subjugate. Acest aspect politico-social nu a fost luat în considerație nici de David Pop și nici Apostol Bologa când s-au dus la război, David Pop, obligat, iar Apostol Bologa voluntar. Gestul lui Apostol este prezentat de autor ca un act al cutezanței tinerești, ca o înfruntare a logodnicei, Marta, orbită de uniformele ofițerilor unguri, ca un pas în sfera voluntarismului, ca un aparent spirit de decizie matură. Cu conștiința datoriei și a obligațiilor ce-i revin în fața legilor civile ale statului unit-național în care trăiește, A. Bologa obține decorații pe frontul din Galiția și Italia și încearcă un sentiment de mândrie, când este numit în completul de judecată al unui tribunal militar. Condamnarea cehului Svoboda pentru că încercase să dezerteze la inamic, i se pare un act de dreptate. A. Bologa supraveghează el însuși executarea pedepsei capitale muștrării de conștiință nu are, deocamdată, dar eroul își amintește de cazul Svoboda și de pădurile de spânzurați despre care-i vorbise căpitanul Klapka. Când află că regimentul său va fi dislocat, să întărească frontul din Transilvania, împotriva românilor, știrea îl zdruncină, și-l descumpănește. Ar fi voit să rămână unde este, dar n-a obținut încuviințarea. Acum eșafodajul pe care și-a clădit "convingerile" sale se clatină din ce în ce mai mult, justiția lor, viața i-o arată brutal ca nulă și inumană. Dar nici în acele momente Bologa nu a înțeles monstruoza războiului imperialist și actul odios al ordinului habsburgic, care pune față în față pe fronturi dușmane fiii ai aceluiași popor.

În dilemă, deci, ca și David Pop din Catastrofa, încearcă să dezerteze pe frontul rusesc. Rănit, a fost mutat curând la o coloană de muniții, unde Bologa credea că nu luptă direct pe front, din coloana lui alimenta frontul cu arma ucigașă, aruncată zilnic în liniile românești. Într-o criză de naționalism, el se desparte de logodnica lui, Marta, pentru că aceasta a cochetat cu un ofițer maghiar, dar curând se logodește cu ungueroaica Ilona, fiica unui țăran. În purtările lui, în aparență contradictorii, se simte tendința nelămurită de a rupe cu trecutul și de a afla o nouă cale, care să scape de șovăiri și inconsecvente. Adăpostul înșelător pe care socotea că l-a aflat înapoia frontului e sfărâmat brusc: Bologa e numit judecător la curtea marțială și e obligat să judece niște țărani români din zona frontului, sub acuzația de fraternizare cu inamicul. Acum începe o grea confruntare între sentimentul datoriei față de ordinea de stat și sentimentul datoriei față de neamul, de poporul din care făcea parte încă înainte de a deveni ofițer. Conștiința datoriei față de popor învinge, determinându-l pe Bologa să încerce trecerea la români, pentru a ieși din dilemă. Dar planul său nu izbutește, este prins și condamnat la moarte prin spânzurătoare, așa cum el însuși condamnase anterior pe alții, pentru aceeași faptă.

Romanul Pădurea spânzuraților înfățișează războiul ca o absurditate sângeroasă, condamnat deopotrivă atât de țărani români în spatele frontului cât și de cei care luptau pe front, indiferent de naționalitate. Țăranii și soldații români sau maghiari nutresc aceeași ură față de război, față de propaganda șovină, ce n-a influențat pe soldați, pe oamenii din popor.

Cauza dramei lui Apostol Bologa este obiectivă, deci, și ea este justificată psihologic, prin comportamentul eroului, ea devine și o problemă de psihologie socială. Moartea devine astfel o izbăvire, căci absoarbă eroul de orice posibilă muștrare de conștiință și de aceea A. Bologa o așteaptă cu seninătate.